

VWG ADVISEERT VOOR VERNIEUWINGSPLAN HILVERSUMSE OUDE HAVEN

Pon Ruiter

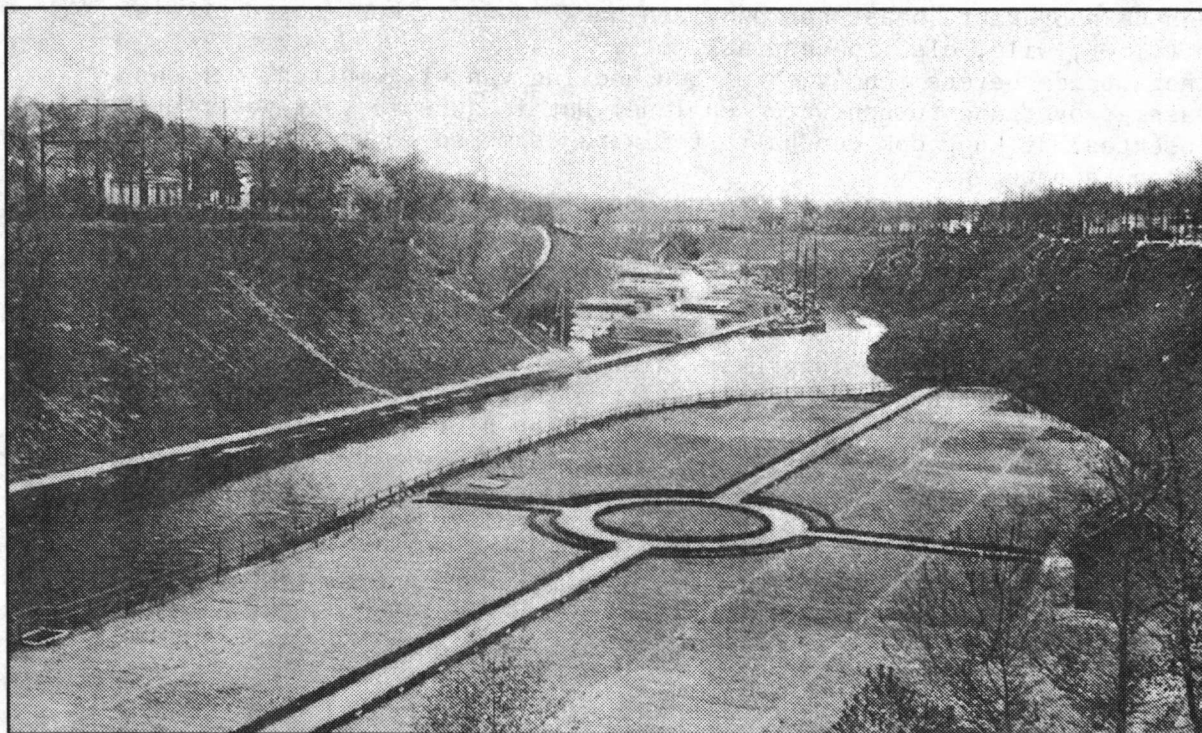
Net ten zuiden van het centrum van Hilversum, tussen Couperuslaan, Havenstraat en Taludweg in, ligt een geheimzinnig gebied. Onderaan soms 12 meter hoge hellingen, begroeid met bomen en wat struiken, glinstert ondiep water. In het riet maken Waterhoentjes zich uit de voeten. Halverwege de helling klinkt het eentonige roepen van een Matkop. Langs de oever schrijdt een reiger. En als je geluk hebt zie je van de overhangende tak van een scheve boom een blauwe flits over het water scheren. Een IJsvogeltje. Honderden meters lang is het 'ravijn', tot het tenslotte min of meer doodloopt tegen de Hondenbrug.

De Oude Haven is het definitieve eindpunt geworden van een waterweg die in de 17e eeuw begon bij 's-Graveland, en rond 1800 gevorderd was tot de Oude Loswal bij de Vaartweg. Het uitgraven van het laatste deel, de eigenlijke Oude Haven, werd in 1860 gestaakt. Het oorspronkelijke plan, tot Soest door-
gaan, was toch te hoog gegrepen.

De haven werd intensief gebruikt (in 1917 alleen al 3622 schepen) en bleek al gauw te klein. In 1936 was het Hilversums Kanaal klaar en werden de activiteiten verplaatst naar de huidige haven.

Na de oorlog is de Gooische Vaart, dus het deel tussen Gijsbrecht van Aemstelstraat en Hondenbrug, gedempt. Tot eind jaren '20 had hier in de buurt een stoomspinnerij gestaan, met huizen voor de arbeiders, het zgn Rode Dorp.

Op bijna dezelfde plek is eind jaren '80 een nieuwbouwwijkje neergezet.

Toen de Oude Haven nog haven was, begin deze eeuw.

De Gooische Vaart tussen de Taludweg en de Mauritslaan. Rechts van de vaart een plantsoen. De Vogelwerkgroep Het Fooi e.o. werkt mee aan een plan om dit natuurgebied in het hart van Hilversum (ook voor de vogels) te verbeteren.

(Foto: Archief Gooisch Museum).

Voor de Oude Haven zijn de afgelopen vijftig jaar wel veel plannen bedacht, maar daarvan is nooit iets terechtgekomen. Het laatste plan (bebouwen) is na massaal verzet uit de buurt door de gemeenteraad afgewezen.

Wat wil Hilversum?

Hilversum wil nu eindelijk spijkers met koppen sdslaan en het gebied aanpakken.

De eerste fase bestaat uit het saneren van de waterbodem. Net als andere Hilversumse vijvers heeft de Oude Haven gediend als overstort voor de hemelwaterriolen. Met dat water zijn ook veel metalen meegespoeld die door de industrie op dat riool waren geloosd. Die zijn ook nu nog in het slib aanwezig. Daarom moeten alle vijvers worden gesaneerd. Nieuwe vervuiling is niet waarschijnlijk: de bedrijven zijn weg en de riolering is sterk verbeterd. Verder wil de gemeente de waterkwaliteit verbeteren door de Gooische Vaart opnieuw uit te graven. Ook moeten de ecologische en de recreatieve functie worden versterkt. Er zijn nog geen concrete plannen voor de herinrichting. De gemeente heeft alle belangstellenden uitgenodigd om met suggesties te komen.

De Oude Haven is nu al heel belangrijk voor vogels en kan met een goede aanpak een prachtig natuurgebied worden met veel vogels, kleine zoogdieren, vlinders en andere insecten en zeer gevarieerde flora. Daarom heeft de VWG besloten een vrij uitgewerkte opzet voor herinrichting te maken. De natuur moest daarbij op de eerste plaats komen.

Wat stellen wij voor?

1. Het riet, dat nu voor onbedoelde verlanding zorgt, moet worden weggebaggerd.
2. Er komt dus meer open water. Verschillen in waterdiepte zijn gunstig voor een rijk insectenleven, onder en boven water.
3. Aan de zuidkant van het water stellen we een rietkraag voor, met de planten (en vogels) die daarbij horen.
4. Aan de noordkant, naast het pad, een haag van struiken en een enkele boom (vlier, wilg, els, Spaanse aak, es).
5. Langs beide oevers een 'zachte' beschoeiing van wilgematten, met een moerassige overgang tussen water en land. Dat is gunstig voor watervogels en insecten. Je kunt ook een paar steilwandjes maken om de IJsvogel tot nestelen te bewegen.
6. Het saaie hondepoepgrasveld kun je veel interessanter maken door nog maar twee keer per jaar te maaien en het maaisel af te voeren, of desnoods de zwaar bemeste toplaag af te graven. In beide gevallen ontstaat een soortenrijke plantenweide. Een rijtje krentebomen erlangs is mooi in voor- en najaar, en een belangrijke voedselbron.
7. De hellingen zijn het belangrijkste. Hier moet een gevarieerde begroeiing komen, die voor het overgrote deel uit struiken bestaat. De struiklaag moet behoorlijk ondoordringbaar zijn: alleen zo krijgen dieren voldoende gelegenheid tot foerageren, nestelen en schuilen. Veel stekelstruiken dus aan de buitenkant.

Meidoorn is ideaal en, mits zo gesnoeid dat hij niet bloeit, niet vatbaar voor bacterievuur. Veel bloeiende en bes- of vruchtdragende struiken voor insecten en vogels, met her en der een boom als uitkijkpunt. Soorten: vuilboom, vlier, els, eik, cotoneaster, vuurdoorn, aronia, taxus baccata, allerlei bottel- en andere rozen, hazelaar, haagbeuk, braam, framboos, hultst, zoete kers, lijsterbes, gelderse roos.

Extensief beheer, dus geen afgevallden blad en takken weghalen. Vooral niets doen aan bramen en brandnetels. Die zijn een natuurlijke fase, dus ze komen altijd weer terug als je ze weghaalt. Verder zijn ze een voedselbron en ze zorgen dat niet iedereen overal doorheen banjert. De rest van de onderbegroeiing ontstaat min of meer vanzelf. Her en der zou je wat kunnen zaaien.

8. De bomen zorgen nu voor zoveel schaduw dat de grond eronder kaal blijft. Om struiken een kans te geven, zal het grootste deel van de bomen moeten worden gekapt en geschild, of op grondniveau afgezaagd, zodat ze stuikvormig uitlopen. Markante bomen mogen natuurlijk blijven.

9. Aan de zuidzijde bevindt zich halverwege een vlak stuk. Vroeger is hier een plantsoen geweest, een paar jaar geleden is hier gestort vervuild slib afgegraven. Als je er een brede sloot omheen graaft, kun je er een mooi vogeleilandje van maken, met eromheen een haag meidoorn, meer naar het midden struiken in groepen, een paar hogere bomen, en daartussen open plekken en ondiepe plassen.

10. Voor intensieve recreatie is het gebied veel te kwetsbaar. Eigenlijk is daarvoor alleen het hondenuitlaatveldje geschikt, met het pad langs het water dat daar begint. Alleen kun je een aardige struikenlaag wel vergeten als de helling vrij te betreden blijft voor de mens en vooral zijn/haar trouwe viervoeter. Langs het pad moet daarom een houtril komen. Een houtril is een wal van dun hout (onderop), dik hout (bovenop), liefst versterkt met omgetrokken bomen. Zo'n ril heeft veel voordelen. Hij maakt betreding onmogelijk, biedt veel dieren voedsel en een schuilplaats (niet alleen vogels, ook muizen, egels en dergelijke), zeker als hij ook nog begroeid raakt met bramen, klimop en kamperfoelie, en verder is een ril ideaal voor insecten, spinnen, paddestoelen, zwammen, schimmels en mossen. Afwisseling van droog-vochtig, zon-schaduw, zuur-kalkrijk versterken die rijkdom nog.

De ril kan worden gemaakt van de te kappen bomen. Latere aanvulling kan uit snoei worden verkregen. Desnoods haal je hele zware takken elders vandaan. Het beheer van de ril (en van het hele gebied) is niet intensief en dus niet kostbaar. Voor een groot deel kan met vrijwilligers worden gewerkt. De zand- en zoutbunker op de hoek van de Havenstraat is een probleem. Het is een aardig beeldbepalend element (een na-oorlogse Dudok), maar de bouwkundige staat is zo slecht dat voor een nieuwe functie dure ingrepen nodig zouden zijn. Slopen is zonde, en dan moet je weer een dure kering maken. Wij stellen voor de constructie inwendig te versterken met een paar simpele betonnen pijlers, de gevel te restaureren, en de hele zaak verder af te sluiten, op een paar gaten na voor de vleermuizen die 's avonds door de buurt dwarrelen.

Waarom dit uitgebreide verslag,

Omdat het een voorbeeld is van een project waarmee de VWG zich vroeger misschien niet zou hebben bezig gehouden, en nu wel. In dit geval alleen naar de belangen van vogels kijken is kortzichtig. Er spelen zoveel andere dingen mee (waterbeheer, andere fauna, flora, onderhoud, recreatie) dat een geïntegreerd plan noodzaak is. Daarvoor hebben we niet altijd zelf de deskundigheid in huis. Gelukkig is die meestal bij anderen wel aanwezig. Daarnaast kunnen we niet zonder onze leden. We vragen u te signaleren waar soortgelijke zaken spelen en ons te waarschuwen als u denkt dat de VWG een zinnige bijdrage kan leveren. Beter nog: Praat zelf mee. U bent vast veel beter op de hoogte dan wij.

Hoe nu verder?

De eerste reactie van het buurtcomité was heel positief. Maar de ecologische waarde, nu en straks, van de Oude Haven is een belang waar niet iedereen evenveel oog voor heeft. Anderen denken veel meer in de richting van openbaar groen, een park dus, met paden, trappen en bruggetjes.

Dat is een keuze. In ruil voor het veel meer 'openbaar' maken van het gebied krijg je een ecologische waarde die vrijwel nihil is.

Ons voorstel richt zich vooral op bescherming en bevordering van flora en fauna. De mens is slechts een zeer bescheiden rol toebedeeld.

In een Nederland waar die mens de wilde natuur heeft teruggedrongen tot in de marges van het landschap, moet in het hart van Hilversum ruimte zijn voor een Oude Haven waarvoor het omgekeerde geldt.

Met dank aan Ruud Rook, Jaap Taapken/Het Vogeljaar, Jelle Harder en Dick Jonkers.